KOM

KYRKANS TILLGÄNGLIGHETSPROGRAM

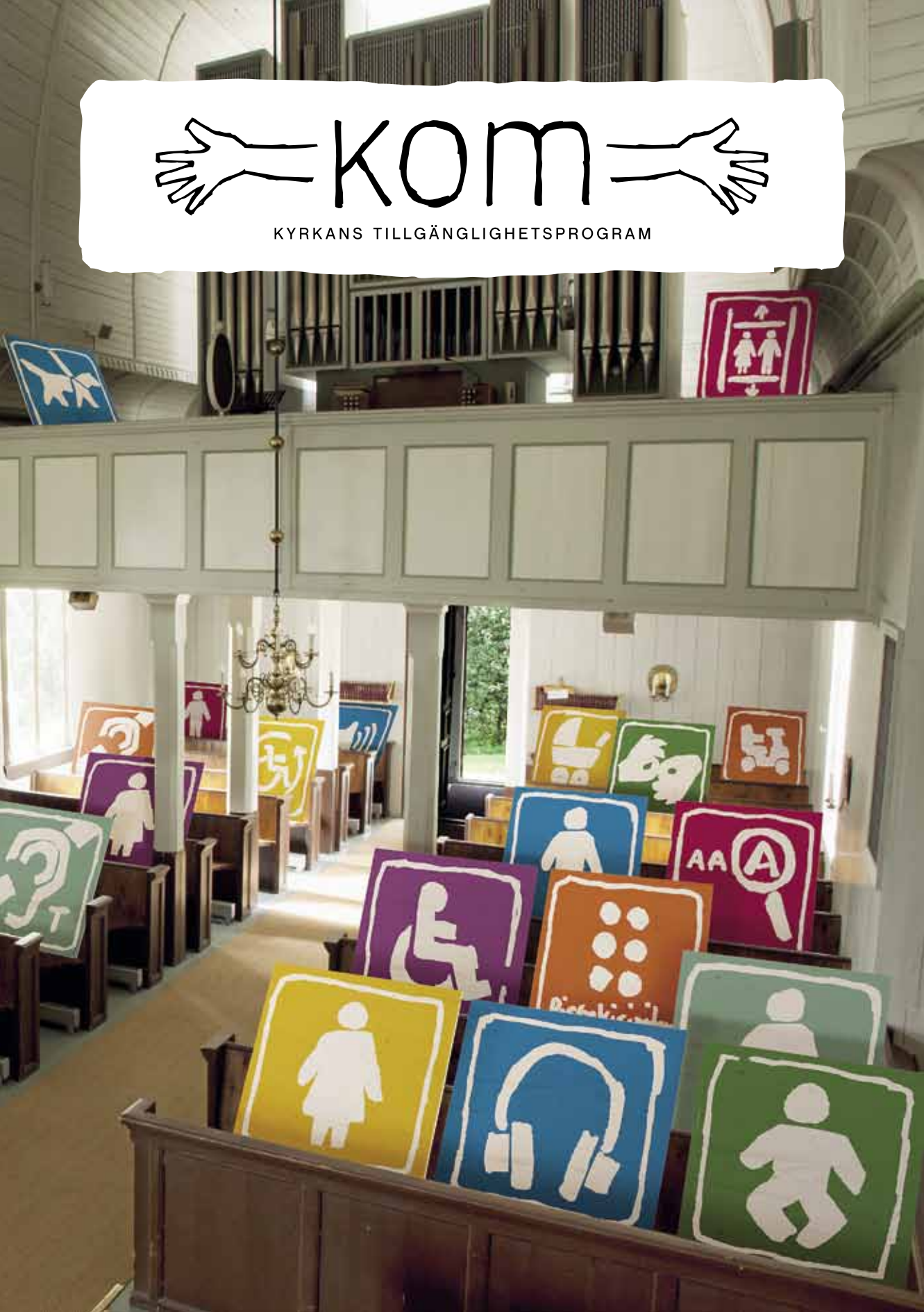

Kyrkomötet gav i november 2009 Kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta ett tillgänglighetsprogram för kyrkan. Tillgänglighet är bra för alla. I detta program ser vi på tillgängligheten främst ur funktionshindrades och teckenspråkigas perspektiv. Samma principer lämpar sig ofta för att bemöta andra språkliga och kulturella minoriteter, invandrare och åldringar. Detta program är riktat till församlingsmedlemmar och till kyrkans anställda och förtroendevalda, för att kyrkan ska bli ännu mer tillgänglig än hittills.

Medlemmar av styrgruppen för programmet 2010–2012

- Satakuntas landskapsdirektör Pertti Rajala, styrgruppens ordförande
- Tillgänglighetsombudsman Harri Leivo, Invalidförbundet
- Direktör Hannu Virtanen, finska klarspråkscentret Selkokeskus
- Specialsakkunnig Sami Virtanen, Finska Hörselförbundet
- Specialsakkunnig Jari Heiskanen, Finlands Dövas Förbund
- Datakommunikationschef Teuvo Heikkonen, Synskadades Centralförbund
- Övervaktmästare Kimmo Hällback, S:t Michels kyrkliga samfällighet
- Ledande tjänstinnehavare inom specialdiakoni Liisa Hoikkanen, Tammerfors kyrkliga samfällighet
- Kyrkoherde Annakaisa Rantala, Orimattila församling
- Församlingspastor Hannele Juutinen, Kolari
- Omsorgspräst Margit Nyman, Ylöjärvi
- Stiftsdekan Sakari Häkkinen, Kuopio stift
- Branschsekreterare för arbetet bland döva Riitta Kuusi
- Branschsekreterare för handikapparbetet Katri Suhonen, styrgruppens sekreterare 2010
- Tf branschsekreterare för handikapparbetet Tiina Peippo, styrgruppens sekreterare 2011–2012

Följande personer har anlitats som Kyrkostyrelsens sakkunniga

- Arbetsmarknadsverket: arbetsmarknadsombudsman Pauliina Hirsimäki
- Byggande: överarkitekt Antti Pihkala
- Juridiska frågor: kyrkomötets generalsekreterare Katri Kuuskoski

Layout och bildbehandling

- Teemu Junkkaala / gstj.fi

Foto

- Aarne Ormio

Tillgänglighetsprogrammet var i mars 2012 ute på remiss hos de viktigaste aktörerna och organisationerna inom handikappområdet och ett urval församlingar i olika stift. En öppen responsmöjlighet fanns samtidigt på webbplatsen sacrista.evl.fi/tillganglighet.

Innehåll

Inledning 6

1. Människan i kyrkan 8

1.1 Skapad 8
1.2 Frälst 8
1.3 Kallad till gemenskap 9
1.4 Att bygga församlingen 9

2. Tillgänglighet i kyrkan 12

2.1 Tillgänglighet 12
2.1.1 Delaktighet 12
2.1.2 Jämlikhet 12

2.2 Tillgänglighetens delområden 13
2.2.1 Tillgänglighet i attityder 13
2.2.2 Hinderfritt – fysisk tillgänglighet 14
2.2.3 Tillgänglighet i kommunikationen 16
2.2.4 Ekonomisk tillgänglighet 21
2.2.5 Tillgänglighet i beslutsfattande och strategi 21

3. Tillgängligheten integrerad i församlingens vardag 23

3.1 Redskap för att förbättra tillgängligheten 23
3.1.1 Strategi 23
3.1.2 Utbildning 23
3.1.3 Resursanvändning 24
3.1.4 Nätverkande med andra lokala aktörer 24
3.1.5 Vi-anda 25

3.2 Förslag till åtgärder i församlingarna 25
3.2.1 Stöd för församlingens tillgänglighetstänkande 25
3.2.2 Fysisk tillgänglighet 26
3.2.3 Webbkommunikation 26
3.2.4 Samarbete med det lokala handikapprådet eller handikappföreningar 27
3.2.5 Församlingens verksamhet 27

3.3 Förslag till åtgärder i stiften 28
3.3.1 Tillgänglighetstänkande i stiftsutbildningen 28
3.3.2 Tillgänglighetsprogram i församlingarna 28
3.3.3 Tillgänglighet som en del av biskopsvisitationerna 28

3.4 Förslag till åtgärder hos Kyrkostyrelsen 28
3.4.1 Uppföljning av tillgänglighetsprogrammet 28
3.4.2 Utbildning i tillgänglighet 28
3.4.3 Webbsidor: Administration och utveckling av LL-sidor och sidor på teckenspråk på evl.fi samt tillgänglighetssidor på sacrista.evl.fi 29
3.4.4 Tillgängligheten genomgripande i Kyrkostyrelsens verksamhet 29
3.4.5 Uppskattning för församlingarnas tillgänglighetssatsningar 29

Mer information om tillgänglighet 30

Inledning

Med tillgänglighet avses att alla människor – oavsett sina olika egenskaper – ska ha möjlighet att delta och vara delaktiga. Tillgänglighet betyder att man förbättrar jämlikheten. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland godkände år 2003 sitt handikappolitiska program *En kyrka för alla*, vars mål är en församling som jämlikt beaktar alla sina medlemmars behov. Tillgängligheten i kyrkan har sin grund i dess teologiska kärna. Det ligger i kyrkans natur att beakta alla.

Enligt Finlands handikappolitiska program VAMPO 2010–2015, som publicerades 2010, ska alla ha lika möjligheteter att leva och verka i samhället. Kyrkan är en del av samhället: samhällets lagstiftning och avtal gäller även kyrkan och församlingarna.

Samhällets offentliga tjänster ska planeras så att de lämpar sig för alla och miljön ska vara hinderfri. Vid behov ordnar samhället specialtjänster, såsom boende-, hjälpmedels-, transport- och tolkningstjänster. På så sätt garanterar man att vi har jämlikhet i praktiken i vårt samhälle. I kyrkan och församlingarna måste jämlikheten och delaktigheten möjliggöras genom att man undanröjer hinder för rörlighet, kommunikation, förståelse, information, verksamhet och attityder.

FN:s konvention om funktionshindrades rättigheter godkändes 2006. Syftet med konventionen är att främja och säkerställa att alla människor med funktionshinder fullt ut och jämlikt ska kunna åtnjuta alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Konventionen trädde i kraft internationellt i maj 2008. EU ratificerade avtalet i december 2010. I och med detta får EU:s lagstiftning, politik och program inte strida mot innehållet i konventionen. Genom EU:s handikappstrategi 2010–2020 strävar man efter att garantera full verkställighet av FN-konventionen. Finland bereder en ratifikation av FN-konventionen. I och med ratifikationen blir den en del av Finlands lagstiftning. Kyrkans verksamhet kan inte stå i strid med FN-konventionen om funktionshindrades rättigheter.

FN:s konvention om barnets rättigheter godkändes 1989. Alla barn under 18 år omfattas av konventionen, som slår fast barnens rättigheter. Finland ratificerade konventionen år 1991. Innehållet i artikel 23 lyfter även fram handikappade barns särskilda rättigheter. Budskapet i FN:s konvention om funktionshindrades rättigheter, EU:s handikappstrategi och Finlands handikappolitiska program VAMPO 2010–2015 är detsamma: alla människor är likvärdiga och ska ha möjlighet att påverka sina liv och planeringen och verkställandet av tjänster.

Kyrkans tillgänglighetsprogram lyfter fram den teologiska grunden för tillgängligheten. Programmet bygger på den kristna människo- och kyrkosynen.

Kyrkans tillgänglighetsprogram har sitt ursprung i evangeliet. Det handlar inte om att driva någon särskild grupps intressen och är inte ett arbete för enbart vissa av kyrkans anställda som är specialiserade på dessa frågor. Det handlar om kyrkans grundläggande uppgift och om att vara denna uppgift trogen. Endast en kyrka som är öppen för alla är en trovärdig Kristi kyrka. Därför är tillgänglighet och hinderfrihet något som kyrkan ständigt bör arbeta för.

1. Människan i kyrkan

1.1 Skapad

I konfirmandundervisningen formar de unga och lärarna en människa av lera. Med händerna våta av lera och vatten deltar de i skapelsearbetet. De fantastiska konstverken sätts på tork. Men något fattas: livet, en själ. Vem klarar av att blåsa liv i lera? Enbart Gud. Människan har sitt ursprung i Gud. Gud skapade och skapar människan, varenda en och alla slags människor. Gud blåser in livets ande i människan. Därefter är människan en Människa. Människans liv är Guds gåva.

Det som Gud skapar är gott. Var och en är unik. Den mångfald som är utmärkande för mänskligheten är Guds skapelseverk. I Guds ögon är alla lika värdefulla.

För ett fullt människovärde räcker det att man finns till. Människovärdet är inte knutet till några speciella villkor. Var och en har lov att glädja sig över sin existens och vara stolt över sig själv. Jag! Ett under! Människovärde är inget man behöver förtjäna. I kontakten människor emellan kommer människovärdet till uttryck först när en människa behandlas på ett sätt som är förenligt med hennes värde. Du! Ett under!

Enligt skapelseberättelsens visdom är det inte bra för människan att vara ensam. Vi är skapta för att leva tillsammans. Äkta mänsklighet blir till i kontakten med andra. Jag blir hel i relationen till andra. Tillsammans men olika är vi Guds avbild.

1.2 Frälst

Olikhet är ingen synd, men det är det däremot att ifrågasätta någons människovärde. Handikapp är ingen synd, men det är däremot ett ojämlikt bemötande. När människan ställer upp egna kriterier för sina medmänniskor vägrar hon att godkänna Guds skapelseverk.

Alla behöver befrielse från synd. Det radikala är att detta sker av nåd. Syndernas förlåtelse ges för Jesu skull.

Mänsklighetens djupaste hemlighet är att Gud blir människa i Jesus. Jesus lever och dör som en människa. Uppståndelsen är ett stort under. Jesus från Nasaret är samtidigt Kristus, hoppet som sträcker sig förbi döden.

Kristus själv gav sig hän åt möten med alla slags människor och stod på de utstöttas sida. Han gick också med på att lida och dö för alla människors skull. Guds frälsande kärlek i Kristus kategoriserar inte, diskriminerar inte och behandlar inte människor ojämlikt. Så förtydligar Kristi frälsningsarbete jämlikheten och kallar oss att agera för en mer tillgänglig och jämlik kyrka.

1.3 Kallad till gemenskap

I Guds rike, som Jesus förkunnade, förverkligas rättvisa och jämlikhet. Jesus gav oss i uppgift att älska Gud och varandra. Som redskap för att kunna älska en annan människa gav Gud oss vårt förstånd och vårt hjärta. Kristi närvaro i oss bjuder oss att sätta oss in i en annan människas situation och söka efter det goda i henne. Tillsammans ber vi om att Guds rike ska komma och arbetar för att det ska förverkligas.

Gud är närvarande i ordet och sakramenten. I dopet får vi gemenskap med Gud och blir medlemmar i församlingen. Vid nattvarden sätter vi oss vid samma bord. Guds ord är samma för alla. Det kallar oss till växelverkan och gemensam bön. Där är Kristus bland sina vänner.

Den heliga Anden förenar oss kristna. Den kristna gemenskapen omfattar också dem som vi själva aldrig träffar. Både kristna som levt före oss och nu levande döpta medlemmar i olika länder och kristna kyrkor hör till samma gemenskap som vi. Kristi kyrka är världsomspännande. Alla inbjuds att delta. Gemenskapen inkluderar även de kristna som levt före oss.

1.4 Att bygga församlingen

Tro innebär en relation till Gud och förtröstan på Gud. De grundläggande upplevelserna föds i de första mänskliga kontakterna, när föräldrarna hör och möter babyns behov. När barnet växer upp frigörs Gudsbilden från de tankar och känslor som begränsar den till enbart det mänskliga livet. Gud har blivit ”Du”, någon som man kan lita på.

Det är viktigt för människan att finna Guds förbarmande ansikte. Därigenom får hon uppleva att hon är Guds avbild och att alla

människor har ett unikt människovärde. Då blir Kristi försoningsverk något mer än bara en historisk händelse. När Gud förbarmar sig över oss och vi över varandra är frälsningen ett faktum här och nu.

Människans gudsuppfattning är en helhet. Den utgörs av hennes tankar om, erfarenheter av, känslor inför och kunskap om Gud. Därför får gudsbilden personliga drag och kan variera från person till person.

Kärnan i den andliga erfarenheten är inte kunskapsbaserad. Gud är större än människans fattningsförmåga. Människan kan vänta på och längta efter att bli berörd av det Heliga. Mötet med Gud sker i det ögonblick där vi just nu lever.

Vi kan närma oss trons kärna från flera olika synvinklar. En levande tro har många olika dimensioner och kan tolkas på olika sätt. Lärans språk är ett av trons olika språk, bönens språk ett annat. Det är också möjligt att närma sig troslivet genom handling och erfarenheter. Allt detta behövs för helheten. Alla har något att bidra med för att bygga en tillgänglig församling.

2. Tillgänglighet i kyrkan

2.1 Tillgänglighet

Kyrkan är öppen för alla människor. Församlingen ska i alla lägen agera så att ingen diskrimineras. Församlingen förbättrar sin tillgänglighet genom att undanröja sådant som hindrar människor att röra sig, se, höra och förstå. Tillgängligheten realiseras när var och en utgående från sitt intresse kan få information, känna samhörighet och, om han eller hon så önskar, verka aktivt och vara delaktig i församlingen.

2.1.1 Delaktighet

Känslan av att man hör hemma någonstans och att man är accepterad som en medlem av församlingen förstärker känslan av delaktighet. Delaktigheten byggs upp i interaktion med gemenskapen. Delaktighet skapas när man accepterar mångfalden, uppskattar olika åldrar, visar tolerans och synliggör olikheter. För detta krävs det att vi förändrar attityder och röjer undan hinder och det behövs hjälpmedel och hjälp av andra människor.

Församlingen önskar alla människor välkomna. Delaktigheten innebär att allas individuella gåvor ställs till förfogande för gemensamt bruk. Mångfald innefattar människor som kommunicerar på olika sätt och deras erfarenheter: människor med olika bakgrund och i olika åldrar.

2.1.2 Jämlikhet

Kärnan i den kristna tron är allas lika värde och respekten för livet. Kärleken till nästan och ansvaret för andra människor utgör grunden för jämlik behandling av alla människor.

Även samhällets lagstiftning förpliktar kyrkan att behandla alla jämlikt, det som i lagstiftningen benämns likabehandling, och att bekämpa diskriminering. Jämlikhet innebär att acceptera mångfalden och respektera varandras unika natur.

Likabehandling innebär inte att alla bemöts på samma sätt. Inom kyrkan innebär likabehandling att församlingarna skapar förutsättningar för ett jämlikt deltagande. Det går att öka delaktigheten och jämlikheten till exempel genom att teckenspråkiga ges möjlighet att använda sitt eget modersmål i själavården, att synskadade får numren på de psalmer som ska sjungas upplästa för sig eller att man kan anlita assistenter under gudstjänsten.

För de anställda kan det innebära att man behöver vidta specialarrangemang i arbetet. Likabehandling innebär att personer med olika funktionsnedsättningar har möjlighet att arbeta inom kyrkan med sådana uppgifter som motsvarar deras utbildning och att få det stöd och de hjälpmedel som behövs.

Uttrycksformer
- ett begripligt innehåll i verksamheten, som kan upplevas med hjälp av olika sinnen
- möjligheter till jämlikt deltagande och agerande
- en välplanerad, hinderfri och tillgänglig omgivning
- utbildade och serviceinriktade anställda och frivilligarbetare
- tillgänglighet till tjänster
- tillgänglighet till elektronisk kommunikation
- informations- och kommunikationsteknik som ett välfungerande stöd för deltagandet
- information om hinderfria tjänster
- ett fungerande responssystem

2.2 Tillgänglighetens delområden

Tillgängligheten kan granskas ur olika synvinklar. Olika sätt att informera, hinderfria byggnader eller avlägsnande av kommunikationshinder är faktorer som ökar tillgängligheten och främjar jämlikheten. I detta sammanhang är erfarenhetsexperter, det vill säga människor med egen erfarenhet av hinder och undanröjande av dessa, ovärderliga samarbetspartners.

2.2.1 Tillgänglighet i attityder

Tillgänglighet i attityder innebär att församlingsmedlemmarna och de anställda agerar så att alla får uppleva församlingsgemenskapen och leva som kristna.

Viljan att verka tillsammans för att förbättra tillgängligheten och delaktigheten gör att vi kan övervinna många hinder och finna

lösningar på vardagens utmaningar. Attitydmässig tillgänglighet är det viktigaste av allt. Genom små, genomtänkta ändringar i sätten att agera kan många verksamheter göras tillgängliga.

Det är viktigt att garantera och medvetet stödja handikappades, teckenspråkigas och även andra minoritetsgruppers egen handlingsförmåga. Ett av de centrala målen för tillgängligheten är att ge alla en möjlighet att, om de önskar, vara subjekt. Grupper med extra behov har oftast varit föremål för församlingens hjälp, som objekt. En genuin upplevelse av delaktighet innefattar en möjlighet att verka på jämlika villkor.

Alla anställda bidrar till att göra församlingen tillgänglig. Vikten av att anta rätt grundattityd gäller alla anställda, förtroendevalda och frivilligarbetande församlingsmedlemmar. Man måste vara realistiskt medveten om vilka följder ens val och lösningar har. God praxis skapas, tillämpas och utvecklas konsekvent. Målet är att få know-how att sprida sig mellan de anställda och de olika verksamhetssektorerna. Bra utbildning och erfarenhet garanterar en kompetens som är up-to-date. I grunden finns också det teologiska arbetet, med hjälp av vilket man etablerar plattformen för en gemensam förståelse för att tillgängligheten utgår från trons innersta väsen.

Församlingarna borde i första hand sysselsätta funktionshindrade via normala rekryteringsförfaranden. Om detta på grund av församlingens situation inte är möjligt kan man i vissa fall använda sig av arbetsförvaltningens sysselsättningsfrämjande åtgärder. Anställda med funktionshinder i församlingarnas arbetsgemenskaper ändrar bilden av församlingen och den framstår som öppnare. En aktiv strävan efter att sysselsätta funktionshindrade personer är ett viktigt handikappolitiskt mål som kyrkan borde förbinda sig till att uppnå.

2.2.2 Hinderfritt – fysisk tillgänglighet

Omgivningen eller en enskild byggnad är hinderfri när den är funktionell, säker och bekväm för alla sina användare. Detta är målet för en hinderfri miljö, för den fysiska tillgängligheten. En hinderfri miljö gagnar alla men är nödvändig för många människor, exempelvis sådana som rör sig med rollator eller rullstol eller människor med barnvagn.

Hinderfritt kräver god planering. Ett hinderfritt byggande ökar inte kostnaderna i planeringsskedet. I det långa loppet blir hinderfria lösningar förmånligare, eftersom fungerande lokaler minskar behovet av ombyggnad. Vid planering och renovering av byggnader bör man beakta att såväl församlingsmedlemmar som de anställda har behov av hinderfria lokaler.

Den hinderfria miljön börjar redan när man anländer och parkerar. En hinderfri byggnad är enkel att ta sig in i; dörrarna öppnas automatiskt eller utan kraftansträngning. Det är också lätt att röra sig inne i byggnaden. Lokalerna och funktionerna i dem är så lättanvända och logiska som möjligt. Passagerna är klart markerade. Mörkerkontraster gör det lättare att se. Ledstänger och stödräcken gör det säkrare att röra sig.

Den fysiska tillgängligheten borde även uppmärksammans i planeringen av till exempel begravningsplatser. Rast- och sittplatser bör placeras i närheten av begravningsplatsens gångvägar. I specialfall borde hinderfri parkering för svårt rörelsehindrade besökare vara möjlig även inne på begravningsplatsen.

Till den fysiska tillgängligheten hör även tillräcklig och icke-bländande belysning, hinderfri sikt och synlighet och en fungerande ljudåtergivning, inklusive induktionsslinga. Lokalerna bör vara försedda med flyttbara stolar i olika höjd såväl för församlingsmedlemmar som för deras assistenter eller tolkar. Redskap och anordningar som stöder tillgängligheten ska vara lättåtkomliga. Det hör till god service att erbjuda förstoringsglas och sittdynor.

Tillgänglighetskartläggning
En tillgänglighetskartläggning ger detaljerad information om tillgängligheten i den byggda miljö som är föremål för kartläggningen. Kartläggningen ger uppgifter om objektets exakta mått. Resultatet är en helhetsbild av i hur hög grad området eller objektet är fritt från tillgänglighetshinder. Utifrån kartläggningen kan man göra förslag till hur tillgängligheten kan förbättras. Som utgångspunkt för tillgänglighetskartläggningen kan man låta användarna bedöma hur väl lokalerna och anordningarna fungerar. Här kan församlingsmedlemmarna ställa sin erfarenhetsbaserade expertis till förfogande. Närmare information om tillgänglighetskartläggningar fås till exempel från Invalidförbundet.

Skyltar
Klara skyltar som placerats ut synligt och en karta över lokalerna gör det lättare att ta sig fram. Skyltarnas text ska urskilja sig från bakgrunden och åskådliga symbolbilder ska användas. På skyltar kan man gärna använda reliefbokstäver när det är fråga om en kort text. På så sätt behöver man inte nödvändigtvis separat punktskrift.

En karta över induktionsslingans hörbarhetsområde i kyrkans tambur visar hörapparatsanvändare var i kyrkorummet de lämpligen kan sätta sig. På kartan kan också anges var det finns platser för rullstolsburna samt rutten dit. En reliefkarta är användbar för personer med nedsatt syn.

I alla lokaler och allt skriftligt material kan man använda sig av klara, entydiga och lättfattliga symboler. Det finns ännu inget nationellt eller internationellt vedertaget och enhetligt symbolsystem för tillgänglighet, men det finns bilder som används allmänt. Olika slags symboler finns bland annat i den databas över bildsymboler som skapats inom projektet Helsingfors för alla.

Assistenter, tolkar, guider
Många församlingsmedlemmar behöver en assistent eller guide för att kunna ta sig fram eller delta i församlingens verksamhet. Exempelvis måste hissar eller hinderfria toaletter ha tillräckligt med plats även för en assistent. För teckenspråkstolkar måste det reserveras en plats som de teckenspråkiga obehindrat kan se och där belysningen är tillräcklig.

Alla hundar som tränats till att assistera handikappade, såsom ledarhundar, dövhundar eller assistenthundar, måste få komma in och assistera den hjälpbehövande även i kyrkans lokaler och på kyrkans evenemang.

Frivilliga assistenter som utbildats för sin uppgift är en stor resurs på gemensamma evenemang. Många församlingar har exempelvis en ansvarsgrupp under gudstjänsten. Gruppens uppgift kunde utökas så att medlemmarna står vid ytterdörren och tar emot besökarna och vid behov hjälper dem att ta sig fram eller med andra uppgifter även under själva evenemangen.

2.2.3 Tillgänglighet i kommunikationen

Kommunikation är interaktion. Grunden för interaktion är att människor är helt och fullt närvarande för varandra, känner sig trygga och är intresserade av varandra. En god interaktion är ömsesidig, jämlik, klar och har många kanaler.

Interaktionen byggs upp av känslor, vilja, tanke och handling.
Dit hör – förutom tal eller skriven text –även icke-språklig kommunikation såsom röststyrka, gester, miner och kroppsrörelser. Också våra kulturella seder och normer inverkar på hur vi förstår varandra.

Interaktion är grunden för gemenskapskänslan. I interaktion är det viktigt att parterna är intresserade av varandra och söker ett gemensamt språk – ett sådant kommunikationssätt eller kommunikationsmedel som bägge förstår och kan använda. Hjälpmedel för interaktion är bland annat användning av klarspråk, talstödande eller talersättande kommunikationsmetoder, olika hjälpmedel eller användning av tolk.

I kommunikationen innebär tillgänglighet särskilt att man beaktar de grupper av människor som av någon anledning har svårare att förstå innehåll och/eller språket eller som använder andra kommunikationsmetoder. När budskapet kommuniceras samtidigt via olika sinnen blir det lättare att ta till sig och förstå.

Genom kommunikation via många kanaler säkerställer man att budskapet är tillgängligt för alla. Utgångspunkten är ett tydligt talat eller skrivet standardspråk. I broschyrer, på skyltar och i meddelanden är det viktigt med visuell och språklig klarhet. Vid behov kan man använda lättläst språk (LL), teckenspråk, punktskrift eller bildsymboler. Webbsidor ska göras lättnavigerade och kompatibla med olika hjälpmedel.

Nedan behandlas tillgängligheten med avseende på språk, olika kommunikationssätt och kommunikationsredskap samt interaktion.

Teckenspråk
Teckenspråken är, liksom de talade språken, självständiga språk. I olika länder används olika teckenspråk, i Finland vanligen finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Teckenspråkiga invandrare tillför arbetet med teckenspråk sin egen dimension.

Taktilt teckenspråk, dvs. tecken som avläses med händerna, används av dövblinda som inte kan avläsa teckenspråk med hjälp av synen.

Teckenspråket är de dövas modersmål. För teckenspråkiga är det viktigt att de får använda sitt modersmål i all interaktion.

Lättare språk
Ett lättare språk, eller lättläst, är en form av språket som till innehåll, vokabulär och struktur anpassas så att det är lättare att läsa och förstå än standardspråk. Det är riktat till människor som har svårt att läsa eller förstå standardspråk. Lättare språk används till exempel i kommunikationen med personer med läs- och skrivsvårigheter, utvecklingshämmade, minnessjuka och personer med svaga kunskaper i språket i fråga.

Användningen av lättare språk i församlingens verksamhet är särskilt besvärligt på grund av kristendomens begrepp och symboler. Många religiösa uttryck såsom nåd, frälsning, synd eller den heliga Anden, är välbekanta för dem som arbetar i församlingen men märkliga och diffusa för den som behöver ett lättare språk. Att åskådliggöra talet med exempel och konkreta kopplingar gör begreppen lättare att förstå.

I kyrkan behövs material som är lätt att förstå för bland annat predikningar, morgonsamlingar, andakter, församlingsarbete och konfirmandundervisning för olika lärande. Formulär på lättare språk för mässor och kyrkliga förrättningar betjänar många användargrupper.

Kroppsspråk eller kroppslig interaktion
Kroppslighet är en väsentlig del av kommunikationen om man saknar ett gemensamt språk. Innebörden utformas då av situationen, omgivningen och interaktionen. Kontakt och delaktighet bygger inte enbart på förståelse. Till kroppsspråket hör miner, gester, ljud, agerande och känslor, som alla förmedlar budskapet. Att förstå kroppsspråk kräver tid, uppriktighet och närvaro. Till exempel gör konfirmandundervisning på kroppsspråk för gravt utvecklingshämmade det möjligt att erbjuda dem dopundervisning.

Kompletterande och alternativ kommunikation
Det finns många kommunikationsmetoder som kompletterar, stärker eller ersätter det talade språket. En person som har svårt att producera tal kan klargöra sitt budskap med hjälp av gester och miner, genom att peka på föremål och bilder, skriva ordlistor eller rita. Till de kompletterande och alternativa metoderna hör bland annat stödd konversation, stödtecken, kommunikation med hjälp av kroppen och datorstödd kommunikation.

Kompletterande och alternativa kommunikationsmetoder används i interaktion med till exempel autistiska och utvecklingshämmade personer samt barn med specifika språkstörningar. Ibland behövs dessa metoder då talproduktionen eller de språkliga färdigheterna är nedsatta till exempel till följd av en sjukdom i centrala nervsystemet eller hjärnan eller ett olycksfall.

Bildkommunikation
Till de kompletterande och alternativa kommunikationsmetoderna hör också bland annat kommunikation med hjälp av föremål och bilder samt blisspråket. Blisspråket är en internationell kompletterande och alternativ kommunikationsmetod där orden ersätts med tecknade symboler. I bildkommunikation kan man använda symbolbilder, rörlig bild, bildserier eller tecknade serier. Med hjälp av dessa åskådliggörs budskapet för personer som inte förstår det talade eller skrivna språket.

Tecknat tal
Tecknat tal används i synnerhet av personer som blivit döva och personer med nedsatt hörsel. De läser på läpparna och tecken som lånats från teckenspråket används som stöd parallellt med talet. Det betyder alltså att man tecknar och talar samtidigt i enlighet med det talade språkets grammatik. Kommunikationen underlättas om man kan se varandras ansikten, belysningen är tillräcklig och inte bländar och man ser varandra bra.

Syntolkning
Syntolkning gör det lättare att orientera sig i rummet och situationen. Det innebär att man muntligt beskriver ett objekt eller ett rum, till exempel en byggnad, för en person som behöver höra en muntlig beskrivning till stöd för eller i stället för det visuella. Syntolkning kan också användas för att ge ord åt de visuella elementen på ett evenemang, till exempel i en mässa. Man kan också syntolka taktilt till exempel för synhörselskadade genom att använda på förhand överenskomna sociala snabbmeddelanden. Med hjälp av dem kan man snabbt meddela om förändringar i omgivningen, till exempel människors reaktioner eller rörelser i rummet.

Punktskrift
Blinda och gravt synskadade personer använder sig av punktskrift som läses med fingrarna. Texter som används gemensamt, till exempel orden till psalmer och sånger och annat material, ska finnas tillgängliga i punktskrift.

Storstil
Vissa synskadade kan med hjälp av lämpliga hjälpmedel läsa tryckt text. Med storstil avses text där fontstorleken, färgkontrasten och layouten är tillräckligt tydliga för att texten ska kunna läsas utan optiska hjälpmedel även av personer med nedsatt syn. Extra belysning och förstoringsglas är bra hjälpmedel.

Inspelningar och elektroniska material
Inspelningar och elektroniska material gör informationen tillgänglig för synskadade. Webbsidor som är kompatibla med olika läsprogram är också en viktig informationskälla för synskadade.

Skrivtolkning och textning
Skrivtolkning innebär att tal tolkas simultant till skriven text på en skärm eller duk. Skrivtolkning hjälper personer som blivit döva och personer med nedsatt hörsel.

Textning innebär att man till exempel i kyrkan projicerar predikan som text på kyrkväggen eller en duk samtidigt med talet. Bibeltexter och predikningar kan också skrivas ut på papper. Den moderna tekniken erbjuder hela tiden nya möjligheter.

Textmeddelande
En del personer kan ha svårt att uppfatta tidsgränser och minnas avtalade möten eller telefontider. Då kan viktiga saker, såsom tid och plats, bli lättare att komma ihåg och uppfatta om man får ett textmeddelande (sms) om dem. Även möten och besök kan avtalas per textmeddelande.

Induktionsslinga och ljudåtergivning
Induktionsslingan är ett hjälpmedel som via magnetfältet överför ljudet direkt till hörapparaten. Den minskar störningarna från bakgrundsbuller, ekon och andra liknande faktorer. De flesta kyrkor har en induktionsslinga. Den kräver att man alltid talar i mikrofon. Induktionsslingor kan också installeras vid pastorskansliernas kunddiskar. En bärbar induktionsslinga kan användas i lokaler där den behövs tillfälligt.

I synnerhet i kyrkor kan akustiken vara ekande och då underlättas kommunikationen om man talar med klar röst, artikulerar tydligt och följer en lämplig talrytm.

Sikt och synlighet
Ögonkontakt är nödvändigt till exempel för personer med nedsatt hörsel. De måste se talarens ansikte för att kunna läsa på läpparna till stöd för hörandet. Därför ska talaren hela tiden upprätthålla ögonkontakt med lyssnarna.

Till exempel i jultider skapas ofta stämning på församlingens evenemang genom dunkel belysning. När man använder stämningsbelysning ska man komma ihåg att rikta tillräckligt med ljus på de objekt som måste kunna ses för att man ska kunna följa evenemanget. Det är bra att alltid ha en välupplyst del i kyrkor och verksamhetslokaler.

Tillgänglighet på webbsidorna
Tillgänglighet är en väsentlig del av webbtjänsternas kvalitet. Webbsidorna måste vara tillgängliga för alla, oberoende av hörsel- och synförmåga, motoriska svårigheter och andra funktionsbegränsningar. När församlingarnas webbsidor följer de senaste anvisningarna om tillgänglighet kan de öppnas med olika terminaler och webbläsare.

Personer med specifika språkstörningar behöver ofta webbsidor som planerats enkom för dem. Sidor som skapats utifrån LL-principerna kan förstås av de flesta. Om man inte kan göra hela webbplatsen på lättläst språk lönar det sig att göra LL-sidor av det viktigaste innehållet, bland annat kontaktuppgifter och evenemang.

2.2.4 Ekonomisk tillgänglighet

Kyrkans tjänster är vanligen ekonomiskt tillgängliga eftersom verksamheten och tjänsterna i regel är avgiftsfria. Man kan anhålla om befrielse från avgifter för läger och utfärder på ekonomiska grunder. Det är rätt att assistenter, guider, tolkar, handledare och stödpersoner får ta del i evenemangen gratis i sällskap av den person de assisterar.

Kyrkans lokaler kan hyras till rimligt pris till exempel för familjefester. Biljettintäkter av kyrkokonserter går till den som framför musiken, inte till församlingen.

2.2.5 Tillgänglighet i beslutsfattande och strategi

Tillgänglighet i beslutsfattande innebär att alla som berörs av ett ärende har möjlighet att påverka beslutets tillkomst. Därför ska alla församlingsmedlemmar uppmuntras att ställa upp som kandidater i kyrkliga val. Funktionshindrade och teckenspråkiga ska på ett genuint sätt delta i förvaltningen, församlingen och kyrkan som helhet.

Kyrkan och församlingen är offentliga samfund. Offentligheten i beslutsfattandet styrs av samma lagar och förordningar som statens och kommunernas offentlighet. Beslut och motiveringar ska vara öppet tillgängliga för alla. Protokoll från administrativa möten och församlingens strategi ska även kunna läsas på församlingens webbsidor.

Församlingens förtroendevalda innehar en särskilt viktig roll när det gäller att beakta tillgänglighetstänkandet i det strategiska arbetet och i ekonomi- och verksamhetsplanen. Tillgänglighetsarbetet ska integreras i strategiprocessen så att det syns i församlingens mål att man gått in för att främja tillgängligheten.

3. Tillgängligheten integrerad i församlingens vardag

3.1 Redskap för att förbättra tillgängligheten

3.1.1 Strategi

Församlingarnas strategiska linjer påverkar integreringen av tillgängligheten i det dagliga arbetet. Riktlinjerna ska också tas in i beskrivningen av församlingens grundläggande funktioner. Församlingsverksamhetens tillgänglighet förbättras genom en verksamhetsplan eller ett verksamhetsprogram som baserar sig på en tillgänglighetskartläggning och en utvärdering av åtkomligheten och verksamheten. Verksamhets- och ekonomiplanerna ska visa hur tillgänglighetssynvinklarna har beaktats. I detta arbete innehar de förtroendevalda en nyckelställning.

Tillgänglighetstänkandet genomsyrar allting: planeringen och genomförandet av verksamheten, rekryteringen, lokalerna, personalutvecklingen, utbildningen av förtroendevalda och anskaffningarna. Tillgängligheten kan göras till en prioritering i det strategiska tänkandet i församlingsverksamheten. Man kan börja med att välja ut ett eller ett antal områden där man inleder församlingens tillgänglighetsarbete.

Man kan med fördel anlita erfarenhetsexperter i olika skeden av planeringen och genomförandet. Lokala handikappråd och handikappföreningar är naturliga samarbetspartner. Församlingen ska utse personer med ansvar för främjandet av tillgänglighet. Både de förtroendevalda och de anställda ska garanteras en bra utbildning till grund för det strategiska arbetet.

3.1.2 Utbildning

Tillgänglighetstänkandet ingår i alla grundstudier för kyrkliga yrken. I utbildningen är det väsentligt att alla får lära sig om tillgänglighetens olika delområden i anslutning till sitt eget yrke. Förutom en genomgång av de grundläggande tillgänglighetsaspekterna behövs också kontinuerlig kunskapsuppdatering. I utbildningen är det bra att först fokusera på befintliga utbildningar och att i dem integrera grunderna för tillgänglighetstänkandet.

Målet med utbildningen är att sprida kunskap, lära ut praktiska färdigheter och påverka attityder. Kunskap gör det lättare att identifiera hinder och hitta lämpliga lösningar. En anställd som respekterar sina medmänniskor ser också deras behov eller kan fråga upp dem.

Yrkesövergripande utbildning i tillgänglighet och hinderfrihet kan genomföras så att man tar med såväl de anställda och de förtroendevalda som frivilliga församlingsmedlemmar. Tillsammans kan man till exempel se över församlingens praxis och de tillgänglighetshinder man upptäcker.

De som arbetar med kommunikation innehar en nyckelställning när det gäller att använda olika kommunikationskanaler, och de behöver utbildning i detta. Församlingarnas webbsidor ska vara tillgängliga för alla. Kommunikation via många olika kanaler är det bästa sättet att nå ut till människor.

Språk och uttryck är avgörande för hur innehåll förmedlas. Centrala teman i utbildningarna är dels hur man klargör och förenklar sitt eget uttryckssätt, dels användning av olika kommunikationssätt. Utbildning för kyrkans anställda ska vid behov anordnas i till exempel hur man skriver lättläst och kommunicerar med ett lättare språk.

3.1.3 Resursanvändning

Den allt stramare ekonomin förutsätter en omvärdering av resurserna. Man måste allt mer fundera över vad delaktighet och gemenskap egentligen innebär. När man är tvungen att välja och omfördela resurser ska motiveringen vara väl genomtänkt och öppet tillgänglig för alla.

Kyrkans viktigaste resurs är människorna. Detta här innebär fokus på församlingsmedlemmarnas aktivitet och ny inriktning av personalresurserna, så att de anställda inte bara är de som själva gör, utan de som möjliggör.

3.1.4 Nätverkande med andra lokala aktörer

Lokalt nätverkande är av största vikt. Församlingsmedlemmarna är också kommuninvånare och medlemmar i många föreningar. Utnyttjande av befintliga nätverk kan skapa nya samarbetsmöjligheter som gagnar bägge parterna. Lokala föreningar, handikappråd, kommunen och staden är naturliga samarbetspartner.

3.1.5 Vi-anda

Tron på Gud förpliktar oss att behandla varandra som jämlikar. Främjandet av tillgänglighet kan inte utlokaliseras till någon ansiktslös kyrka, utan tillskrivs alltid människan, dig eller mig. Det är vi tillsammans som gör det.

3.2 Förslag till åtgärder i församlingarna

3.2.1 Stöd för församlingens tillgänglighetstänkande

Teologiskt arbete som grund för tillgänglighetstänkandet
De anställda utarbetar tillsammans med de förtroendevalda och församlingsmedlemmarna en teologisk grund för tillgänglighetstänkandet i församlingens verksamhet.

Det strategiska tillgänglighetsarbetet i församlingen
Församlingen ställer upp som mål att hemförsamlingen ska vara tillgänglig för alla medlemmar.

Genomförandet utgår från den strategiska planeringen. Tillgänglighetstänkandet genomsyrar både församlingens verksamhet och stödåtgärderna. I ekonomi- och verksamhetsplanen fastställs årligen tillgänglighetsmål som kan utvärderas och mätas. Åtgärdandet av de missförhållanden som uppdagats genom tillgänglighetskartläggningen inkluderas i ekonomiplanen.

Ekonomi- och verksamhetsplanens tillgänglighetsmål ska kunna utvärderas
Enheterna/sektorerna utarbetar för ekonomi- och verksamhetsplanerna ett sådant tillgänglighetsmål som kan utvärderas i verksamhetsberättelsen.

Tillgänglighetsexpert
I församlingen utses två personer i vilkas befattningsbeskrivningar tillgänglighetsfrågor inkluderas. De utbildas i att informera de övriga anställda, förtroendevalda och frivilliga i tillgänglighetsfrågor.

Pilotobjekt i tillgänglighetsarbetet
Församlingen eller den kyrkliga samfälligheten utser ett pilotobjekt där man fäster särskild uppmärksamhet vid tillgängligheten. Målet är att pilotobjekten ska fungera som exempel för de övriga verksamhetsställena och församlingarna i området. I pilotobjekten

förbättras tillgängligheten på alla dess delområden med avseende på såväl den fysiska miljö och de olika sinnena som begripligheten och verksamhetsinnehållet.

3.2.2 Fysisk tillgänglighet

Tillgänglighetskartläggningar
Församlingen utför en tillgänglighetskartläggning. I utvärderingen av lokaler och miljöer är det viktigt att samarbeta med det lokala handikapprådet/lokala handikappföreningar. Närmare information om tillgänglighetskartläggningar fås till exempel från Invalidförbundet.

Information på webben om lokalernas tillgänglighet
Församlingen informerar i samband med lokalpresentationerna på sina webbsidor också om lokalernas tillgänglighet.

Tillgängligt kyrkorum
Församlingen gör kyrkorummet tillgängligt och hinderfritt. Det kan presenteras virtuellt på webbsidorna. Kyrkan lyfts fram som föredömlig när det gäller tillgänglighet. Goda exempel påverkar även den övriga församlingsverksamheten. Detta ska särskilt beaktas i fråga om nationellt värdefulla kyrkobyggnader.

3.2.3 Webbkommunikation

Utveckling av tillgängligheten på församlingarnas webbsidor
- Webbsidorna kan öppnas med olika slags terminaler och webbläsare.
- Församlingen ökar användningen av lättläst text på webbsidorna. Det gagnar alla användare.
- Församlingen ska gärna ange på webben vilka anställda som kan teckenspråk.
- Mångfalden i församlingen är alltid närvarande i informationen och bildvalet på församlingens webbsidor och i församlingens arbetsformer.

Webbtillgänglighet i församlingarna
Församlingen ser till att webbsidornas tillgänglighet håller högsta nivå, dvs. AAA-nivå. De som gör församlingarnas webbsidor får utbildning så att de kan använda WCAG-standarden för tillgänglighet i webbinnehåll. Användning av bilder och symboler parallellt med text hjälper dem som har svårt att läsa eller uppfatta text.

3.2.4 Samarbete med det lokala handikapprådet eller handikappföreningar

Församlingen utvecklar sitt samarbete med det lokala handikapprådet och handikappföreningar. Församlingen kan till exempel bjuda in rörelsehindrade, synskadade eller dövblinda församlingsmedlemmar och deras assistenter att bekanta sig med församlingens lokaler och utifrån sin erfarenhetsexpertis ge värdefull respons på tillgängligheten.

Jämlikhet i rekryteringen
Församlingen kan för att visa gott exempel sysselsätta funktionshindrade och andra som har svårt att hitta arbete och bjuda in dem till frivilliguppdrag. Genom sitt eget agerande ska församlingen sträva efter att främja deras sysselsättning. Vid sidan av detta kan man också tillgripa arbetsförvaltningens sysselsättningsfrämjande åtgärder.

3.2.5 Församlingens verksamhet

Tillgänglighet i gudstjänster och predikningar
Tillgänglighetsfokus läggs på ett särskilt område i gudstjänsterna. Församlingen kan till exempel besluta att predikningarna alltid ska skrivas på klarspråk och ibland på lättläst språk, eller att alla anställda ska kunna använda induktionsslinga och mikrofon.

Material och broschyrer
Broschyrer på lättläst språk utarbetas om kyrkobyggnaden, församlingen och verksamheten för utdelning och för webben.

Utveckling av kyrkans förrättningar på teckenspråk
I kyrkan finns anställda som kan teckenspråk. De delar med sid av sin kunskap om gudstjänster och förrättningar.

Positiv särbehandling av församlingsmedlemmar under högtider
För högtider utvecklar församlingen verksamhetsformer som betjänar till exempel utvecklingshämmade, funktionshindrade och personer i mental rehabilitering. Högtiderna är en ensam tid för många, trots att de funktionshindrade i takt med förändrade attityder har fått större delaktighet i närmiljön.

3.3 Förslag till åtgärder i stiften

3.3.1 Tillgänglighetstänkande i stiftsutbildningen

Tillgänglighetstänkandet genomsyrar all utbildning inom stiftet. Vid behov anordnas specialutbildning i någon tillgänglighetsaspekt.

3.3.2 Tillgänglighetsprogram i församlingarna

Stiften stöder församlingarna så att 2–3 församlingar av stiftets församlingar per år utarbetar ett tillgänglighetsprogram som innehåller en konkret åtgärdsplan.

3.3.3 Tillgänglighet som en del av biskopsvisitationerna

Verkställandet av tillgängligheten följs upp på biskopsvisitationerna.

3.4 Förslag till åtgärder hos Kyrkostyrelsen

3.4.1 Uppföljning av tillgänglighetsprogrammet

Kyrkans delegation för handikapparbete får i uppgift att följa upp verkställandet av tillgänglighetsprogrammet.

3.4.2 Utbildning i tillgänglighet

Tillgängligheten och utvecklingen av denna ska etableras som en grund för församlingsverksamheten och en bestående verksamhetsmodell. I samarbete med Kyrkans utbildningscentral och olika handikapporganisationer utarbetas ett utbildningsmaterial som tar upp de olika delområdena inom tillgängligheten.

För utbildningen produceras ett utbildningsmaterial och ett separat utbildarmaterial. Utifrån detta kan utbildaren hålla såväl kortare introduktioner i specifika tillgänglighetsfrågor som heldagsutbildningar i tillgänglighet. Materialet uppdateras regelbundet. Stiften kan efter behov också anordna utbildning för utbildare i samarbete med Kyrkostyrelsen.

3.4.3 Webbsidor: Administration och utveckling av LL-sidor och sidor på teckenspråk på evl.fi samt tillgänglighetssidor på sacrista.evl.fi

Administrationen och utvecklingen av dessa webbsidor främjar tillgänglighetsarbetet.

3.4.4 Tillgängligheten genomgripande i Kyrkostyrelsens verksamhet

Tillgänglighetssynvinkeln ingår i verksamhetsprinciperna i all verksamhet inom Kyrkostyrelsen.

3.4.5 Uppskattning för församlingarnas tillgänglighetssatsningar

Utifrån kyrkans miljödiplom, eller inom ramen för detta, utarbetas en verksamhetsmodell som stöder tillgänglighetsarbetet i församlingarna. Det är viktigt att man kan uppmärksamma även enskilda verksamhetsställen eller församlingar via denna modell.

Mer information om tillgänglighet

Mer information finns på webbsidorna www.sacrista.evl.fi/tillgänglighet och på olika organisationers och aktörers webbsidor, bland annat

De utvecklingsstördas väl: www.fduv.fi

Finlandssvenska teckenspråkiga rf: http://www.dova.fi

Förbundet Finlands Svenska Synskadade: http://www.fss.fi

Synskadades Centralförbund: http://www.nkl.fi/svenska

Finlands Dövas Förbund: www.kl-deaf.fi

Svenska hörselförbundet: www.horsel.fi

LL-centret: www.ll-center.fi

Centrum för lättläst: www.lattlast.se

Helsingfors för alla: http://www.hel.fi/hki/hkr/sv/Helsingfors+f_r+alla

Invalidförbundets tillgänglighetsprojekt:
http://www.esteeton.fi/portal/se/

Kultur för alla: http://www.kulttuuriakaikille.info/se.php

Sidor enbart på finska

Föreningen Tröskeln: www.kynnys.fi
Finska LL-centret Selkokeskus: www.selkokeskus.fi

Med tillgänglighet avses att alla människor, oavsett vilka egenskaper de har, ska kunna delta och vara delaktiga. När tillgängligheten förbättras stärks jämlikheten. För kyrkan har tillgängligheten sin grund i den teologiska kärnan, i evangeliet.

Tillgänglighet handlar inte om att driva någon särskild grupps intressen och är inte en uppgift för enbart vissa av kyrkans anställda som är specialiserade på dessa frågor. Det handlar om kyrkans grundläggande uppgift och om att vara denna uppgift trogen. Endast en kyrka som är öppen för alla är en trovärdig Kristi kyrka. Tillgänglighet och en omgivning fri från alla slags hinder är något som kyrkan ständigt bör arbeta för.

EV. LUTH. KYRKAN I FINLAND

ISBN 978-951-789-395-4 (häft.)
ISBN 978-951-789-396-1 (PDF)
ISBN 978-951-789-397-8 (HTML)

Publikationer från Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2012:3
ISSN 1798-7903